

Plenum

Onsdag 11.11.2020 kl. 14.00—20.56

9. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd

Regeringens proposition RP 208/2020 rd

Remissdebatt

Förste vice talman Antti Rinne: Ärende 9 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talmanskonferensen föreslår att ärendet remitteras till kulturutskottet.

För remissdebatten reserveras högst 30 minuter. Vid behandlingen av ärendet följer riksdagen det för ärenden med tidtabell överenskomna förfarandet.

Debatt

17.21 **Tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus on halunnut koronavirusepidemian aikana varmistaa moninaisin toimenpitein kansalaisten selviytymistä, ja nyt on vuorossa hallituksen esitys opintotukilain muuttamisesta siten, että covid-epidemiasta johtuva opintojen aloittamisen estyminen ja opintojen viivästyminen ehdotetaan otettavaksi huomioon opintolainahyvityksen ehdoissa. Opintojen viivästyminen ehdotetaan huomioitavan myös opintolainavähennyksen ehdoissa.

Arvoisa puhemies! Opintolainahyvityksen ja sen vähennyksen saamisen edellytyksenä on tutkinnon suorittaminen määräajassa. Suoritusaikavaatimus voisi siis tulevaisuudessa ylittyä, jos opintojen aloittaminen on estynyt tämän syyslukukauden alussa koronasta johtuvista syistä. Esityksessä esitetään siten täsmennystä opintolainahyvitykseen oikeuttavan tutkinnon suorittamisajan laskentaan opintolainan saajalle, joka on ensimmäisen kerran saanut opiskeluoikeuden korkeakoulututkinnon suorittamiseksi lukuvuodesta 20—21 alkaen. Tämän muutoksen myötä aikaa, jona opiskelija on opiskelupaikan vastaanottamisestaan huolimatta ollut poissa oleva kotimaisessa korkeakoulussa, ei siis laskettaisi tutkinnon suoritusajaksi.

Laskentasäännön täsmennys koskee myös opiskelijoita, jotka eivät ole voineet aloittaa opintojaan ulkomaisessa korkeakoulussa. Lakiehdotuksen mukaan opintojen aloittamisen estyminen ulkomaisessa korkeakoulussa koronapandemiaan liittyvän viranomaismääräyksen vuoksi tai muusta epidemiaan liittyvästä painavasta syystä huomioidaan ja tutkinnon suorittamiseen käytetty aika lasketaan vasta sen lukukauden alusta, jona opiskelija on aloittanut korkeakoulututkinnon suorittamisen ulkomaisessa korkeakoulussa. Laskentasäännön muutoksen arvioidaan koskevan kaikkiaan noin 200—400:aa opiskelijaa, joista valtaosa olisi nimenomaan näitä ulkomaisissa korkeakouluissa opiskelevia.

Koronaepidemia yllätti, joten viime keväänä opintojensa loppuvaiheessa olleet opiskelijat eivät tietenkään voineet varautua siihen. Sen vuoksi esityksessä esitetään, että nyt

Punkt i protokollet PR 143/2020 rd

syyslukukautena 2020 korkeakoulututkinnon suorittaneilla opintolainan saajilla voidaan huomioida koronasta johtuva opintojen viivästyminen. Tutkinnon suoritus aika voi olla esityksen mukaan sekä opintolainahyvityksen että opintolainavähennyksen piiriin kuuluvilla opintolainan saajilla yhden lukukauden voimassa olevassa laissa säädettyä pidempi, jos opintolainan saaja osoittaa opintojensa viivästyneen nimenomaan siksi, että hän ei ole pystynyt suorittamaan kaikkia tutkinnon suorittamiseksi vaadittavia opintoja säädettyssä ajassa koronan vuoksi. Lakimuutos huomioi koronaepidemian mahdollisen vaikutuksen opintojen viivästyneeseen niillä hyvityksen tai vähennyksen piiriin kuuluvilla opintolainan saajilla, joiden olisi tullut valmistua viimeistään lukuvuoden 19—20 loppuun mennessä eli käytännössä tämän vuoden heinäkuun loppuun mennessä. Jos nämä opintovelalliset valmistuvat syyslukukauden 2020 aikana, niin Kela voi ottaa sen huomioon ratkaistaessa hyvitysoikeutta ensi kevään aikana. Ehdotetun jouston arvioidaan koskevan joitakin kymmeniä opintolainan saajia.

Näin ollen, arvoisa puhemies, opintotukilakiin esitetään nyt välttämättömimmät muutokset. Esityksessä todetaan kuitenkin, että covid-19-epidemian kehitystä ja sen vaikutuksia opiskeluelämänsä ei voida ennakoita vielä tässä vaiheessa pidemmälle tulevaisuuteen, joten on mahdollista, että ensi keväänä joudutaan arvioimaan uudelleen ehdotettujen joustojen toimivuutta, riittävyttä ja, kyllä, myöskin niiden mahdollista laajentamistarvetta.

Arvoisa puhemies! Tähän hallituksen esitykseen sisältyy myös toinen ajankohtainen opintotukilaissa huomioon otettava muutos. 1.10. voimaan tuli laki Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä tehdyn sopimuksen oleskeluoikeuksia koskevien eräiden määräysten täytäntöönpanosta. Kyseisen lain mukaan erosopimuksessa määrättyä hakumenettelyä sovelletaan Suomessa, kun Suomessa asuvien Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä EU-oikeuteen perustuva oleskeluoikeus vaihdetaan hakemuksesta erosopimuksen mukaiseen oleskeluoikeuteen.

Opintotukilaissa muun kuin Suomen kansalaisen oikeus opintotukeen määräytyy laillisen oleskeluluvan perusteella. Täten nyt sitten opintotukilaissa on tarpeen säätää siitä, kuinka turvataan Suomessa erosopimuksen mukaisen oleskeluoikeuden saaneiden brittikansalaisten ja heidän perheenjäsentensä opintotukioikeus. Tämä ehdotettu säännös on tarpeen, jotta ne pysyvät oleskeluun Suomessa oikeutetut britit ja heidän perheenjäsenensä, jotka ovat oleskelleet Suomessa EU-oikeuden nojalla ennen siirtymäkauden päättymistä ja jotka jatkavat oleskelua Suomessa edelleen, olisivat siirtymäkauden jälkeen opintotukilain säännöksiä sovellettaessa samassa asemassa kuin ne Euroopan unionin kansalaiset, joilla on ulkomaalaislain 10 luvussa säädetty oikeus pysyvään oleskeluun Suomessa, eli niin sanottu brexit-muutos opintotukeen.

Opintotukea saavia Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisia, joilla on oleskeluoikeus Suomessa, arvioidaan olevan noin 150.

Arvoisa puhemies! Hallitus ei nyt siis tässäkään asiassa tällä kertaa opiskelijoita jätä olosuhteiden armoille vaan tekee voitavansa ja turvaa tällä esityksellä opintotuen piirissä olevien opiskelijoiden oikeuksia näinä poikkeuksellisin aikoina.

17.26 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitokset ministeri Saarikolle, että olette eduskunnassa tämän hallituksen esityksen esittelemässä. Aiemmissa kohdissa eivät ministerit lupauksista huolimatta olleet täällä paikalla, ja se on aina valitettavaa. Kun poik-

Punkt i protokollet PR 143/2020 rd

keusaikoina teemme näitä toimia vähän erilaisilla kokoonpanoilla ja aikataulut ovat hyvisä ajoin tiedossa, olisi toivottavaa, että ministerit tätä kunnioittaisivat, ja tästä kiitos ministeri Saarikolle, joka parlamentarismia myös täällä olemalla on kunnioittamassa. Tämä hallituksen esitys opintotukilain muutoksesta on hyvä ja tervetullut, ja niin kuin ministeri tuossa kertoi, covid-19 on näkynyt myös nuorten ja vanhempienkin opiskelijoiden arjessa eri tavoilla, yhtenä opintojen viivästyminen, ja tässä kokonaisuudessa myös huomioidaan sitten brexit-muutos opintotukilakiin.

Me jossain vaiheessa kokoomuksesta esitimme jo koronakriisin aikana toimenpiteitä opiskelijoille. Kun kesällä oli isoja ongelmia saada kausityövoimaa maatalouden ja muun pariin, me silloin esitimme, että voitaisiin väliaikaisesti luopua tuloarajoista opintotuessa kokonaan. Sitä ei hallitus silloin ottanut käsittelyyn, mutta se olisi ollut yksi tehokas keino. Tästä kokonaisuudesta tietysti kun puhutaan, ei voi olla puhumatta siitä, että opintotuen tuloarajat ovat erittäin iso taakka nuorille. Yli 43 000 takaisinperintäkirjettä nytten edellisesäkin postituksessa lähti liikkeelle. Meillä edelleen opiskelijat ovat niitä, joita ahkeruudesta tässä maassa rangaistaan, ja olen itse esittänyt aiemmin, että me voisimme luopua kokonaan opintotuen tuloarajoista ja tehdä siitä mallin, jossa opintotuen saa, jos opinnot etenevät suunnitellussa, sovitussa aikataulussa, sillä ainakin omasta mielestäni olisi enemmän kuin hienoa, että nuoret voisivat hakea sitä työkokemusta, on se sitten oikeastaan mitä työkokemusta tahansa, olla vaikkapa auttamassa siellä vanhainkodissa tai sairaalassa tai kaupassa opintojen aikana. Se olisi erittäin tehokas keino.

Kokoomuksesta olemme yhdessä esittäneet, että näitä tuloarajoja voitaisiin korottaa 50 prosentilla, ja se tarkoittaisi sitä, että yhdeksän kuukautta opintotukea nostavan vuosituloaraja nousisi 18 000 euroon. Itse asiassa Palkansaajien tutkimuslaitos on tätä asiaa selvittänyt ja todennut, että tämä ei itse asiassa lisäisi valtion menoja lainkaan vaan itse asiassa lisäisi valtion tuloja. Jos näitä vapaan tuloarajoja korotettaisiin tuolla 50 prosentilla, 18 000 euroon, [Puhemies: Aika!] julkisyhteisöjen nettotulot vuositasolla kasvaisivat noin 6 miljoonalla, eli tämä olisi todellinen win-win-ratkaisu.

17.30 Hussein al-Tae sd: Jatkan siitä, mihin edustaja Heinonen lopetti. Kysyisin nimenomaan näistä tuloarajoista. Miten me voisimme tukea sitä, että yhä useammat opiskelijat voisivat tehdä töitä samalla, kun opiskelevat?

Ja toinen kysymys liittyy oppivelvollisuuden pidentämiseen. Nythän se on maksutonta, ja samanaikaisesti maksamme opintotukea. Miten tämä sitten näkyy, ja miten tätä on arvioitu laskennoissa?

Ja sitten kolmas kysymys liittyy lapsilisään. Miksi se on 17 ikävuoteen, ja miten se nyt kytkeytyy tähän opintotukeen, kun tässä on tämä oppivelvollisuuden pidentäminen? Miten näitä arviointeja on tehty tässä kokonaisuudessa?

17.31 Matias Marttinen kok: Arvoisa puhemies! Kiitoksia ministeri Saarikolle asian esittelystä, ja totean vain lyhyesti ikään kuin tästä esityksestä, että muutokset ovat varmasti perusteltuja ja tarpeellisia, ja on hienoa ja tärkeää, niin kuin edustaja Heinonen täällä totesi, että ministeri Saarikko kunnioittaa parlamentarismia ja on esittelemässä nämä asiat eduskunnalle, niin kuin asiaan myös kuuluu. Kyllä kieltämättä tuossa varsinkin LVM:n esityksen osalta, jossa puhuttiin aika isosta asiasta, ihmettelin sitä, että liikenneministeri ei ollut täällä paikalla.

Punkt i protokollet PR 143/2020 rd

Mutta, herra puhemies, tartun myös samaan asiaan, minkä tässä kollega, edustaja Heironen nosti esille. Olemme käsitelleet eduskunnassa tälläkin kaudella lukuisia kertoja opintotukilakia, ja uskon, että laajasti kaikissa puolueissa meillä on yhteinen ymmärrys siitä, että opintotuen tuloarjoille on välttämätöntä tulevina vuosina tehdä jotain. Itse asiassa on käynyt niin, että samaan aikaan, kun vuosien mittaan työn verotusta on kevennetty — mikä on ollut erinomainen ratkaisu, se on kannustanut nimenomaan työntekoon ja ahkeruuteen — opiskelijat ovat jääneet tässä väliinputoajan asemaan, koska opintotuen tuloarjoja ei ole viimeiseen kymmeneen vuoteen korotettu ollenkaan, mikä on johtanut siihen, että tämä tarveharkinta on koko ajan vain kiristynyt ja joka vuosi yli 40 000 opiskelijaa joutuu maksamaan takaisin opintotukiaan sen vuoksi, että ovat sen kaiken lisäksi vielä tehneet töitä ja ponnistelleet, saaneet työkokemusta, lisätuloja, ja tämä ei millään tahdo käydä omaan järkeeni, miten me emme saa tästä järjestelmästä sujuvampaa ja kannustavampaa.

Palkansaajien tutkimuslaitos teki tässä joitakin vuosia sitten hyvin ansiokkaan tutkimuksen, jossa he totesivat, että opintotuen tuloarjan korottaminen 50 prosentilla itse asiassa lisäisi julkisyhteisön tuloja enemmän kuin mitä taas menot kasvaisivat, ja luulen kyllä, että opetus- ja kulttuuriministeriössä tämä kyseinen selvitys on hyvinkin tarkkaan luettu, ja kehoitan ministeriä käymään sen uudelleen läpi ja perehtymään siihen uudelleen.

Toivon todella, että tämän kauden aikana eduskunta käsittelee sellaista opintotukilain muutosta, jossa näitä tuloarjoja lähdetäisiin aidosti nyt korjaamaan, koska kyllä opiskelijat ovat sen siltä osin ansainneet. Ja kysynkin nyt asiasta vastaavalta ministeriltä, miten tähän ajatukseen suhtaudutte ja näettekö mahdollisena, että toisitte jatkossa taloon esityksen, jolla tämä asia laitettaisiin kerralla sitten kuntoon.

17.34 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tässä on jo useassa puheenvuorossa kiitetty ministeri Saarikkoa siitä, että olette läsnä esittelemässä tämän opintotukilain muutoksen. Luonnollisesti me kaikki yhdymme yhdessä siihen, että on arvokasta kuulla tämän ministerin esittely, mutta oikeastaan kiitän ministeriä enemmän siitä, että olette ylipäättään tuonut tämän esityksen tänne, ja omassa puheenvuorossanne lopetitte sen niihin sanoihin, että tämä covid-epidemia on koetellut suomalaista yhteiskuntaa hyvin laveasti. Hallitus on pyrkinyt kaikin tavoin tukemaan erityyppisiä väestöryhmiä niissä vaikeuksissa, mitä tämä covid-virus on aiheuttanut, ja olettekin tehneet sitä eduskunnan vahvalla tuella, ja tässä on yksi niistä toimituksista nyt sitten — ei myöskään opiskelijoita haluta jättää tämän covid-19:n armoille vaan tunnustetaan se, että opinnot saattavat lykkääntyä, viivästyä ja silloin ne opintolainassa olevat hyvitysjärjestelmät ja vähennysjärjestelmät joutuvat tietysti hankalaan tilanteeseen, ja nyt tässä tulee hallitus selkeästi vastaan, kun yhden lukuvuoden osalta saadaan tähän nyt sitten pidennystä.

Täällä kuitenkin keskustelu on siirtynyt vähän toiseen aiheeseen, kuitenkin opintotukilakiin siltä osin, että pitäisikö näitä tuloarjoja arvioida uudestaan. Itselläni ei ole vahvaa näkemystä tästä asiasta, mutta saattaisin tunnustaa sen alkuperäisen ajattelutavan siitä, että opiskeluaika pitäisi pyhittää opiskelulle. Liian monet opiskelijat tietysti ovat työelämässä sen vuoksi kiinni ja haluavat tehdä töitä, sivutöitä, että se opintotuki on niin pieni, että saadaan leivän päälle jotakin. Itse olisin mieluumminkin tekemässä niin päin sitä järjestelyä, että — työharjoittelu on erikseen, ja se liittyy opiskeluun — yleensä se opiskeluaika olisi hyvä varata sille opiskelulle ja mieluummin sitten opintotukia nostaa sen verran, että se täysipäiväinen opiskelu mahdollistuu, kuin lähteä sille tielle, että suosisimme sitä, että opiskelijat samanaikaisesti tekevät töitä noin pääsääntöisesti. Niin kuin sanottu, tässä on

Punkt i protokollet PR 143/2020 rd

poikkeustilanteita ja niitä kannattaa tietysti aina tunnistaa, mutta hieman emmin näitä... Tästä on tehty käsitykseni mukaan myöskin lakialoite täällä eduskunnan puitteissa, eli kyl- lähän tästä on keskusteltu.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Toivon, että pitäydytään tämän asian käsitte- lyssä.

17.36 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! On oikein hyvä, että esityksen mu- kaisesti nyt huomioidaan tämä covid-epidemiasta johtuva opintojen aloittamisen estymis- nen ja opintojen viivästyminen opintolainahyvityksen ehdoissa ja opintojen viivästyminen huomioidaan myöskin opintolainavähennyksen ehdoissa. On kuitenkin tarpeen tarkastella tilannetta uudelleen ensi keväänä, koska opetusjärjestelyjen muuttuminen ja harjoittelui- den peruuntuminen vaikuttavat epidemian edelleen jatkuessa laajempaan opiskelijajouk- koon kuin nyt pelkästään näihin opintonsa päättäviin.

Etäopetus korkeakouluissa jatkuu hallituksen suosituksen mukaisesti pääsääntöisesti koko tämän lukuvuoden sinne kesään 21 asti. Koska tämä epidemia kehittyy ja sen vaiku- tuksia opiskeluedellytyksiin ei voida tässä vaiheessa ennakoida vielä pidemmälle tulevai- suuteen, niin onkin tärkeää, että sitten keväällä arvioidaan uudelleen ja mietitään, ovatko nämä ehdotetut joustot toimivia, riittäviä ja pitääkö niitä laajentaa. Ja uskon, että näin mi- nisteriössä varmaan ollaan toimimassakin.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Sitten vielä ministeri Saarikko, muutama mi- nuutti vastaukselle.

17.37 Tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko: Arvoisa puhemies! Kommentoi- dakseni näitä yleisiä huomioita: Ensinnäkin, kyllä, pidän tärkeänä, että jos oma lakiesityk- seni on salissa ja jos tilaisuus suinkin sen sallii, niin olen sitä mielelläni esittelemässä. Hal- lituksen neuvottelussa ovat oman puolueeni muut kollegat hoitamassa oman puolueeni kannanmuodostusta siellä, ja luotan, että asiat edistyvät molemmissa pöydissä, sekä täällä tämän asian esittely että hallituksen neuvottelu toisaalla.

Sitten, arvoisa puhemies, tähän varsinaiseen asiaan. Tulorajat eivät todellakaan ole nyt tässä käsittelyssä, mutta koska useammat edustajat sekä hallituksesta että oppositiosta nos- tivat tämän esiin, niin minä totean näin, että tämä on opintotuen äärellä yksi ikuisuuskes- kustelunaihe. On todellakin näin, että — itsekin aikanaan niitä tukia takaisin makselleena, liikaa töitä tehneenä ikään kuin tukieurojen puitteissa — tietysti se tuntuu epäoikeudenmu- kaiselta, mutta samalla on tärkeää muistaa, että opintotuki on sosiaalipoliittinen etuus ja se lähtökohta on korvaus yhteiskunnalta siitä, että ihminen on päätoimisesti opintojensa ää- rellä valmistautuakseen tehtäviin työelämässä. Sitten kun me tiedämme, mikä on realismi vaikkapa pääkaupunkiseudulla asumisen ja elinkustannusten hinnoissa, että pelkällä opin- totuella ei pärjää, ja kukaan meistä ei voi luvata, että se nostettaisiin joskus niin suureksi, että pelkästään sillä pärjäisi, ei tässä valtiontalouden tilanteessa, niin etsitään tasapainoa, ja edustajat ovat siinä ihan oikeassa, että se tulorajojen summa on verrattain matala, se on jää- nyt jälkeen. Siinä ollaan oikeilla jäljillä, ja kyllä minunkin huomioni kiinnittyy siihen, että valtiovarainministeriön selvitys lisätyöllisyydestä Suomessa nosti tämän maltillisen tulo- rajojen noston yhdeksi keinoksi. Eli ”asiaa on varmaan syytä tarkastella” on ehkä vastauk- seni tähän, mutta on tärkeää muistaa se etuuden perusluonne: se on sosiaalipoliittinen

Punkt i protokollet PR 143/2020 rd

etus, ja sitä annetaan niille ihmisille, jotka sitä tarvitsevat, se on sen lähtökohta. Mutta ei yksiselitteinen teema, tunnistan tuon hyvin.

Edustaja Eloranta nosti esiin aivan oikein sen, että tähän kytkeytyy ylipäättään ottaen korkeakoulujen muuttunut todellisuus. Meillä valtaosa korkeakoulujen opetuksesta tapahtuu tällä hetkellä etäopetuksena. Se on suositus erityisesti kiihtymis- ja leviämisalueilla, ja meillä on paljon opintonsa innokkaana aloittaneita opiskelijoita, joiden fuksisyksy on ollut todella toisenlainen kuin meidän kaikkien aikanaan opintonsa aloittaneiden. Eli on tärkeää tunnistaa, että myös opiskelijoille [Puhemies koputtaa] tämä elämänvaihe on poikkeuksellinen.

Ja viimeemmäksi haluan todeta, että suomalaiset korkeakoulut ovat hoitaneet tämän asian hyvin. Opiskelijoiden vapaa-ajan viettämisessä on tapahtunut koronan suhteen valitettavia tartuntaketjuja, yksittäisiä tapauksia, mutta korkeakoulut ovat hoitaneet todella terveydellisesti ja vastuullisesti tämän ajan, ja toivomme, että se ei jätä pahoja vaurioita siihen opintopolkuihin, jonka tärkeitä vaiheita nyt aika pitkästäkin ajanjaksosta opinnoissa tullaan tämän koronan myötä elämään. — Kiitos, puhemies.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till kulturutskottet.